

בס"ד. י"ג ניסן, אור לוי"ד ניסן: תשמ"ט*.

מצה זו שאנו אוכלים על שום מה על שום שלא הספיק בצקת של אבותינו להחמיץ עד שנגלה עליהם ממה"מ הקב"ה וגאלם, ומבואר בדרושי רבותינו נשיאינו, דזה שאומר שהטעם על אכילת מצה בפסח הוא משום שלא הספיק להחמיץ, אף שהציווי על אכילת מצה הי' לפני זה, כי בהציווי על אכילת מצה כתיב: בערב תאכלו מצת, מצת חסר וא"ו, ובפסוק ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים עגת מצות גו' כתיב מצות מלא וא"ו. דהציווי על אכילת מצה הוא קודם חצות, ומכיון שקודם חצות היו עדיין במצרים, לפני שנגלה עליהם ממה"מ הקב"ה, לכן במצה זו כתיב מצת חסר וא"ו, משא"כ בפסוק ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים עגת מצות גו' מדבר בהמצה שאפו (ואכלו) לאחרי שיצאו ממצרים (את הבצק אשר הוציאו ממצרים) שזה הי' לאחרי חצות, לאחרי שנגלה עליהם ממה"מ הקב"ה וגאלם, לכן במצה זו כתיב מצות מלא וא"ו. וזהו גם מה שבהמצה שקודם חצות כתיב: ושמתם את המצות, שצריכה שימור שלא תבוא לידי חימוץ, ובהמצה שאחרי חצות כתיב ויאפו את הבצק גו' מצות כי לא חמץ, שמעצמה לא באה לידי חימוץ, כי המצה שאחרי חצות היא כתיב מצות מלא וא"ו, הגילוי דנגלה עליהם ממה"מ הקב"ה, ולכן אין צריכה שימור מחימוץ.

והנה חילוק זה שבין קודם חצות ולאחרי חצות הי' רק בפסח הראשון, לפני מתן תורה. משא"כ לאחרי מתן תורה, אף שהמצה שאוכלים בליל הפסח היא לפני חצות, היא כתיב מצות מלא וא"ו¹⁰, שיש בה (גם¹¹) העילוי דנגלה עליהם ממה"מ הקב"ה. וז"ש בהגדה מצה זו שאנו אוכלים על שום מה על שום שלא הספיק כו' להחמיץ (שמעצמה לא באה לידי חימוץ) עד שנגלה עליהם ממה"מ הקב"ה וגאלם¹².

* יצא לאור בשעתו, "ענחה" תשמ"ט.

- (1) יום הילולא של הצמח צדק.
- (2) יום הולדת את הרמב"ם (בשעה ושליש אחר חצי היום — סדה"ד ד"א תתקכז).
- (3) הגדה של פסח (משנה פסחים קטז, ב. וראה הגש"פ עם לקוטי טעמים כו' פיסקא מצה זו).
- (4) לקו"ת צו יג, ב ואילך (וראה גם שם יב, ב). סה"מ תש"ד ע' 171. ובכ"ח.
- (5) בא יב, יח.
- (6) שם, לט.
- (7) שהרי בפסח כתיב ומצות על מורים יאכלוהו (שם, ח) והפסח אינו נאכל אלא עד חצות (רמב"ם הל' ק"פ ספ"ח) — לקו"ת שם יג, ב. סה"מ תש"ד שם.
- (8) בא יב, יז.
- (9) כנ"ל הערה 7.
- (10) "מדכתיב ששת ימים תאכל מצות בווי"ו .. מוכח דהמצה שאנו אוכלים הוא ג"כ מבחי' ומדריגה זו" (לקו"ת שם יג, ב).
- (11) היינו שיש בה ב' הבחינות, דקודם חצות ודלאחרי חצות, כמפורש בלקו"ת יד, ב.
- (12) ראה בכ"ז לקו"ת שם יד, א"ב. סה"מ תש"ד שם.

(ב) **ויש** לומר שהמצה שאנו אוכלים לאחר מתן תורה, היא למעלה יותר גם מבחי' מצות מלא וא"ו דפסח הראשון שלפני מתן תורה. כי מכיון שהגילוי דממה"מ הקב"ה בהמצה שאנו אוכלים לאחר מ"ת הוא ע"י קדימת העבודה בקיום התומ"צ במשך כל השנה (קודם הפסח)¹³, הוא גילוי נעלה יותר. וע"ד מעלת הגילוי דחגה"ש זמן מ"ת שלאחרי העבודה דספירת העומר על הגילוי דיצי"מ¹⁴, שהגילוי דיצי"מ, עם היותו גילוי נעלה ביותר (בכבודו ובעצמו), מ"מ, מכיון שהגילוי הי' מצד מלמעלה, הי' רק לפי שעה, וע"י העבודה דספה"ע, עבודת התחתון (שלאחרי הגילוי דיצי"מ), ממשיכים נוסף על המ"ט שערים, לאחר השלימות דמ"ט שערים, גם שער הנו"ן (שגם שער זה נמשך ע"י עבודתנו כמ"ש¹⁵ תספרו חמשים יום גו'¹⁶, ובשער הנו"ן גופא — נוסף על בחינה התחתונה שבו שהיא שייכת להמ"ט שערים (דוגמת אריך) גם בחינה עליונה שבו¹⁷ שלמעלה משייכות להמ"ט שערים (דוגמת עתיק)¹⁸, שהוא נעלה יותר¹⁹ גם מהגילוי דיצי"מ.

ויש להוסיף דמעלת המצה שאנו אוכלים לאחר מ"ת על המצה שלאחרי חצות שהי' אז, היא (נוסף על שהגילוי בהמצה שאנו אוכלים בא ע"י קדימת העבודה בקיום התומ"צ קודם הפסח, אלא) גם מפני שאכילת המצה עצמה היא מצוה. דהמצה שלאחרי חצות אז היתה (בעיקר²⁰) מפני שלא הספיק בצקת של אבותינו להחמיץ (מצד הגילוי דלמעלה), ולא הי' בזה עבודה (וקיום מצוה)²¹. והמצה שאנו אוכלים לאחר מ"ת היא קשורה עם עבודת האדם, קיום מצות אכילת מצה.

(ג) **וצריך** להבין מה שאומרים מצה זו שאנו אוכלים על שום מה על שום שלא הספיק בצקת של אבותינו להחמיץ, הרי המצה שאנו אוכלים (לאחרי מ"ת) יש בה מעלת העבודה והמעלה דקיום המצוה נובזה גופא — מצוה שלאחרי

13. ראה לקו"ת שם (יד, א) רזה שבמצה זו שאנו אוכלים קודם חצות יכולים לקבל מבחי' שנגלה עליהם ממה"מ אחר חצות הוא ע"י קיום התורה ומצוות שקדם כל השנה".

14. לקו"ת ויקרא ג, א. שה"ש כד, ג.

15. אמור כג, טז.

16. לקו"ת במדבר יב, ריש ע"א.

17. בלקו"ת שם (יב, א"ב), שרק בחינה התחתונה שבו ממשיכים ע"י עבודה, משא"כ בחינה העליונה שבו היא נמשכת מעצמה (לאחרי המשכת בחינה התחתונה שבו ע"י עבודה). אבל ראה לקו"ת שה"ש כג, ד ואילך בענין ג' הבחינות שבאתעדל"ע. וראה ד"ה אשה כי תזריע תשכ"ה (לעיל ע' קכד) ס"ד, שמצד הענין ד"ישראל וקוב"ה כולא חד", גם המשכת בחינה הג' שבאתעדל"ע היא ע"י עבודה.

18. ראה בארוכה לקו"ת במדבר שם יב, ב.

19. דנוסף לזה שגילוי זה (להיותו לאחר קדימת העבודה) נמשך בפנימיות — גם הגילוי עצמו הוא נעלה יותר, כמפורש בלקו"ת שבהערה 14.

20. דהגם שגם בפסח מצרים הי' איסור חמץ יום אחד (פסחים צו, ב), ובמילא, זה שאכלו מצה ולא חמץ (גם לאחר חצות) הי' בזה גם קיום ציווי הקב"ה — הרי (א) הציווי (לאחרי חצות) הוא רק שלא לאכול חמץ ואין זה קיום מצות עשה, (ב) גם בנוגע לזה שלא אכלו חמץ, בפועל בלא"כ מפני שלא הספיק להחמיץ (גם לולא הציווי).

21. ובענין זה — מעלה בהמצה שקודם חצות גם אז. אלא שאין זה כהמעלה דהמצה שאנו אוכלים, כי (א) עיקר מעלה דקיום מצוה הוא בהמצוות שלאחרי מתן תורה, (ב) בהמצה שאנו אוכלים יש גם המעלה דמצה שלאחר חצות.

מתן תורה], והיאך אומרים דהמצה שאנו אוכלים הוא על שום שלא הספיק להחמיץ (דזה שהוא מצה ולא חמץ הוא בא ממילא, מפני שלא הספיק להחמיץ). ויש לומר הביאור בזה, כי מצות סיפור יצי"מ היא לספר הענין דיציאת מצרים כמו שהי' אז. ועוד (ועיקר) כיון שאילו לא הוציא הקב"ה את אבותינו ממצרים כו' משועבדים היינו לפרעה במצרים²², לכן גם עכשיו (ובפרט בליל הפסח) אף שנמצאים כבר לאחרי יצי"מ ולאחרי מתן תורה, יש גם המעמד ומצב שהי' אז. ולכן אומרים (בהסיפור דיצי"מ שבהגדה) מצה זו שאנו אוכלים כו' על שום שלא הספיק בצקת של אבותינו להחמיץ עד שנגלה עליהם ממה"מ הקב"ה וגאלם, דבהמצה שאנו אוכלים קודם חצות יש בה נוסף על מעלת המצה דקודם חצות — המעלה דעבודת התחתון בקיום ציווי הקב"ה (כמו שהי' לפני מ"ת), גם מעלת המצה שאחרי חצות — המעלה דלא הספיק להחמיץ (שא"א להיות בה חימוץ) מצד הגילוי דמלמעלה. ונוסף לזה, בהמצה שאנו אוכלים יש גם העילוי דמצד מתן תורה, קיום מצוה שלאחרי מתן תורה. ויתירה מזו, שיש בה גם מעין המעלה דאכילת מצה בשביעי של פסח שהיא רשות²³ (שלמעלה מחובה)²⁴, שהיא מעין האכילה דלע"ל.

ד) ויִקְהִי רצון, ובפרט שמסיימים (כנהוג) בנתינת צדקה²⁵, ע"ד שהסיום דכל ימי הפסח הוא בשביעי של פסח, ויתירה מזו שהסיום דכל ימי הפסח (בחר"ל) הוא באחרון של פסח שבו מאיר גילוי הארת המשיח²⁶, שלכן גם ההפטרה דאחש"פ היא בביאת המשיח [ויש לקשר זה גם עם שמיני של פסח, כי בההפטרה כתיב²⁷ ביום ההוא יוסיף אד' שנית ידו לקנות את שאר עמו אשר ישאר מז' מקומות של גלות (אשור, מצרים וכו') והשמיני איי הים) ויביאם למצב של שמיני — המצב דגאולה האמיתית והשלימה], ויקיים היעוד²⁸ בפשטות ובכל הפרטים וגם בפנימיות מלאה הארץ דעה את הוי' כמים²⁹ לים מכסים³⁰.

(22) הגש"פ.

(23) פסחים קכ, א. שו"ע אדה"ז סתע"ה סל"ב.

בפסחים שם ובשו"ע אדה"ז שם "אף ששת ימים רשות" (מלבד לילה הראשונה שהיא חובה), אבל מכיוון שזה ששת ימים רשות נלמד משביעי — מוכח דעיקר הענין (המעלה) דרשות הוא בשביעי (ראה בארוכה לקו"ש ח"ב ע' 33).

(24) סידור שער חהמ"צ (רפו ב). שער האמונה פ"כ ואילך. סהמ"צ להצ"צ כד, ב. ביאורו של ע' צה ואילך. סה"מ תרס"ח ע' קסט ואילך. ובכ"מ.

(25) שמקרכת את הגאולה (כ"ב י, א).

(26) היום יום כ"ב ניסן. ובכ"מ.

(27) ישע"י יא, יא. וראה בפרש"י שם עה"פ "והכהו לשבעה נחלים" (שם, טו).

(28) ישע"י שם, ט — הפטרה דאחש"פ.

(29) ראה הדרן לרמב"ם (משיחות ש"פ ויגש וכו' שנה זו תורת מנחם — הדרנים על הרמב"ם וש"ס ע' קנט ואילך)) שבהל' תשובה (ספ"ט) מביא הרמב"ם הכתוב ועד דעה את ה', ובסוף הספר — גם סיומו: כמים לים מכסים.

(30) להעיר שהרמב"ם מסיים וחותר את ספרו בפסוק זה, ויום י"ד ניסן (שבו נאמר המאמר) הוא יום ההולדת דהרמב"ם.